

בגמ': והא ר' יהושע אב בית דין הוה.

המהר"ן חיות מעיר, דבזמן רבן גמליאל היה רבי אלעזר בן עזריה אב בית דין, כמו שאמרו במסכת ברכות (כח, א), שרבן גמליאל היה דורש שני שבתות, ורבי אלעזר בן עזריה שבת אחת, ובירושלמי (ברכות פרק ד, הלכה א) אמרו להדיא, שרבי אלעזר בן עזריה היה אב בית דין.

ותירין, דרבי אלעזר בן עזריה נתמנה לנשיא לאחר מות רבי יהושע, ובזמן רבן גמליאל היו שני נשיאים, בתחילה רבי יהושע, ואחר כך רבי אלעזר בן עזריה.

עוד מעורר המהר"ן חיות, הדנה כתוב בפר יוחסין (ערך ר), רבי נתן הבבלי היה אב בית דין בישיבתו של רבן גמליאל אביו של רבי, ובכל מקום הלכה כמותו, ומזה תלמד לרבי יהושע בן חנניה. וכוונתו לומר, כמו דהלכה כרבי נתן מפני שהיה דיין ואב בית דין, כן הלכה כרבי יהושע מפני שהיה דיין ואב בית דין, אמנם באמת אין הדבר כן, שהרי אין הלכה כרבי יהושע אלא נגד רבי אליעזר משום דשמותי הוא, אבל בכל מקום אם חולק עם רבי עקיבא ורבן גמליאל אין הלכה כמותו ברוב המקומות אלא אם כן רבים גם כן סומכין דעתן, עוד תמה על דברי ספר יוחסין, שכתב, שבכל מקום מחזיק התלמוד דברי רבי נתן להלכה משום דדיין הוא, ודבר זה אינו אלא בדיני ממונות דאז שייך סברא שדיין הוא, אך בהלכות איסורי והיתר, אין הלכה כמותו, ודברי ספר יוחסין צריך עיון.

דף ע"ה ע"א

בגמ': מודה בקנס וכו' פטור.

כתב בספר מכתב מאלהו (ח"ג עמ' 297), 'התורה ניתנה גם להורות תשובה לעוברי עבירה, ענין הקנסות הוא להגדיל את ערך העבירה, אם בעולם הזה כן מענישים, לעולם הבא על אחת כמה וכמה, משום זה שונים קנסות שבתורה משאר עונשים שבעולם, כי אפשר להפטר מהם, כמו המודה בקנס או פטור מלקות ומיתה אם לא יקבל עליו התראה וכדומה, כי עיקר דין העונש הוא למען ילמד החוטא מזה.'

★★

אמנם מה דפשטא לי' דליכא איסור להפיל שן עבדו, לא כן משמע בסוגית הגמרא (גיטין כ"א ע"ב) דפריך בשלמא יד דעבד לא אפשר למקצי, ופירש"י דשייך במצות ואינו רשאי לחבל בו ואי חבל בו יוצא לחירות בראשי אברים, אלמא אינו רשאי לחבל בו, ע"כ, ויעויין בהגה' ר"צ חיות תמה על רש"י דלמ"ל הוכחה זו בדבר שמבואר שם בהדיא דהטעם הוא משום דמקרי' אחיך וכו'. ולעני' אין כאן תמי', דנראה פשוט דהטעם הנאמר בגמרא דאחיך הוא במצות, לא נזכר אלא לענין חיוב ממון שחייבים עלי' ד' דברים, אבל אכתי לא שמענו מכאן דאסור מן התורה לחבול בו, וזה מחדש לנו רש"י כאן דמדקנסתו תורה, ע"כ דמוזהר מלחבול בו בעבד כנעני, וכן מבואר להדיא בחו"מ סי' ת"כ, וברמב"ם פ"ה בה' חובל דבמכה לעבד כנעני הכאה שאין בה ש"פ לוקה, ועיין במ"מ שמוכיח מסוגית הגמרא דמכות ח' ע"ב, וא"כ לפ"ז יקשה איך שמח ר"ג שסימא את עין עבדו, הא עבר בל"ת דלא יוסיף, דהוה אזהרה לחובל.

★★

והנה מצאתי בהגהות הגאון יעב"ץ שם בב"ק ע"ד וז"ל: צ"ע הא ודאי לאו ככונה עבד, דאפילו לביישו אסור וכו', ועוד דמדוע המתין עד עכשיו, והא בעינן ושחתה עד שיתכוון לה. ושמא ר"ג לית לי' דרשב"ג אלא כת"ק דס"ל שיחק באדון, עכ"ל.

ולפי דבריו דר"ג ס"ל כת"ק דרשב"ג, א"כ י"ל בפשיטות דמיירי כשאומר לו כחול לי עיני שנתכוון לרפואה דלא עביד איסורא דחובל ומ"מ יוצא לחירות. וגם על הגריעב"ץ יש לתמוה שלא זכר דברי רש"י גיטין ודברי הרמב"ם והשו"ע סי' ת"ר דמבואר להדיא דעובר בל"ת בחובל כישראל ולמ"ל הוכחה זו מביישו.

עוד יש לציין קצת דאף במתכוין לרפואה אולי הוי שגגת ל"ת וכדאמרינן סנהד' פ"ד ע"ב דפריך א"ה אחר נמי, אחר שגגת לאו, בנו שגגת חנק. ואולי י"ל דזה גופא נאמר דבשגגת לאו לא צריך כפרה משום דלא חשיבא עבירה וכמו שכ' רמב"ן על התורה ויקרא א' ד' דבחייבי לאוין בשוגג אין בהם נשיאות עון, וא"צ רצוי כלל. וצ"ע דבמג"א סי' תלד מבואר דגם שגגת לאו הוי עבירה שכ' דמה"ט צריך בטול לחמץ שאינו ידוע דעובר עלי' אע"פ שאינו ידוע, וצ"ע בכ"ז ואכמ"ל.

★★